ברטנורא על מסכת ביכורים

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **יש מביאין בכורים וקורין.** מקרא בכורים, מארמי אובד אבי עד סוף הפרשה:

והבריך לתוך של יחיד. שחפר גומא והטמין יחור של אילן בתוכה וכסהו בעפר, והוציא ראש היחור לתוך שדה חבירו או ברשות הרבים. וכן אם הנטיעה עומדת בתוך של חברו או ברשות הרבים, והוציא ראש היחור בתוך שלו אינו מביא כדמפרש בסמוך לפי שאין כל הגידולים מאדמתו:

ודרך היחיד או דרך הרבים באמצע. כגון שיש לו שתי גנות משני צדי הדרכים, אינו מביא, שאין כל הגידולים מאדמתו:

כזה מביא. כיון שיש לו רשות לעשות כן, שמותר לעשות חלל תחת רשות הרבים כשאינו מזיק לרבים כלום, אדמתך קרינן ביה. ומכל מקום סבר רבי יהודה שאע״פ שמביא אינו קורא. ואין הלכה כרבי יהודה:

ב **האריסין.** מקבלין את השדה למחצה לשליש ולרביע:

חכירות. מקבל את השדה בדבר קצוב כך וכך כורים לשנה בין שהיא עושה הרבה בין שהיא עושה מעט:

סקריקון. הורג נפשות ונותן לו קרקע כדי שלא יהרגנו. ולשון סקריקון שא קרקע והניחני. ואע״ג דיהיב ליה לפי שעה לא מחיל ליה דסבר האידנא לשקול ולמחר תבענא ליה בדינא:

ג **אלא משבעת המינין.** דכתיב (דברים כו) מראשית, ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבים בבכורים אלא שבעת המינין שנשתבחה בהן א״י חטה ושעורה וגו׳, ודבש הוא דבש תמרים:

מתמרים שבהרים ופירות שבעמקים. לפי שהן גרועין:

ולא מזיתי שמן שאינם מן המובחר. דכתיב (שם ט) זית שמן, זית אגורי, שבאים עליו גשמים והוא אוגר שמנו לתוכו, והוא מובחר ומשובח:

אין מביאין בכורים קודם לעצרת. דשתי הלחם שמביאין בעצרת אקרו בכורים והם מתירין החדש במקדש:

ד **שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו.** שאין אבותיו מישראל והגרים לא נטלו חלק בארץ. ורמב״ם כתב שאין הלכה כמשנה זו, אלא הגר מביא וקורא ומצי למימר לאבותינו לתת לנו, מפני שהארץ ניתנה לאברהם והוא אב לגרים כמו לישראל דכתיב (בראשית י״ז:ה׳) כי אב המון גוים נתתיך, ודרשינן ביה [ברכות יג.] לשעבר היית אב לארם עכשיו אתה אב לכל העולם. וכן כשהוא מתפלל, בין בינו לבין עצמו בין בבית הכנסת, אומר אלהי אבותינו, אפילו אין אמו מישראל:

ה **לא תנשא לכהונה.** דכתיב (ביחזקאל מ״ד:כ״ב) מזרע בית ישראל יקחו להם נשים, [וכשאמה] מישראל קרינא בה מזרע ישראל דמשמע ואפילו מקצת זרע. והלכה כר׳ אליעזר בן יעקב לכתחלה, אבל בדיעבד אם נשא אין מוציאין אותה ממנו, ובניה כשרים אפילו להיות כהנים גדולים:

האפטרופוס. הממונה על היתומים, בין שמנוהו בית דין בין שמנהו אבי יתומים. אפטרופוס אבי הקטנים, בלשון רומי קורין לאב פאטי״ר ולקטנים פוס:

והשליח. שלקטן מתחלה לשלחן ביד אחר אז מצי למשלחינהו אבל לקטן להביאן הוא עצמו לא מצי למשלחינהו, שכל בכורים שנראו לקריאה אינן נתנים אלא בקריאה:

והאשה. אבל אם יש לה בעל בעלה מביא וקורא, דכתיב (דברים כו) אשר נתן לך ה׳ אלהיך ולביתך, מלמד שאדם מביא בכורי אשתו וקורא:

שאין יכולין לומר אשר נתת לי. שלא נתחלקה הארץ לנקבות. וכתיב (במדבר כ״ו:נ״ד) איש לפי פקודיו עד שיהיה ודאי איש:

ו **מביא ואינו קורא.** מספקא ליה לתנא קמא אי קנה קרקע אי לא, הלכך מביא מספק ואינו קורא מספק. ודוקא שתי אילנות אבל שלשה אילנות כולי עלמא מודו דקנה קרקע ומביא וקורא, כדתנן בסוף פרקין:

רבי מאיר אומר מביא וקורא. דסבר הקונה שני אילנות נמי קנה קרקע שתחתיהם וחוצה להם כמלא אורה וסלו. ואין הלכה כרבי מאיר:

יבש המעין. שהאילן חי וגדל ממנו:

ונקצץ האילן. והוא שיבש ונקצץ קודם שהפריש בכורים אבל אם הפריש קודם, הואיל ונראו לקריאה ונדחו, ירקבו:

ר׳ יהודה אומר מביא וקורא. כיון שהקרקע קיים לא חייש לאילן. ואין הלכה כרבי יהודה:

מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא. דכתיב בפרשת ביכורים (דברים כ״ו:י״א) ושמחת בכל הטוב, אין קריאה אלא בזמן שמחה מעצרת ועד החג שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ושמח בהם. ומהחג ואילך, אף על פי שהרבה פירות נלקטים עד חנוכה, מכל מקום שמחת אותה שנה כבר נגמרה בחג,

הלכך מביא ואינו קורא. ומחנוכה ואילך אינו מביא כלל דכתיב (שם) אשר תביא מארצך, כל זמן שמצויין בארצך, ועד חנוכה הן מצויין:

רבי יהודה אומר מביא וקורא. דלא דריש ושמחת בזמן שמחה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ז **והשני מאותו המין אינו מביא.** הקונה את השדה אינו מביא ביכורים מאותה שדה מאותו המין שהביא המוכר, דכתיב (שם) הגדתי היום, פעם אחת מגיד ואינו מגיד שתי פעמים:

רבי יהודה אומר אף מאותו המין מביא וקורא. דהא דאמרן פעם אחת מגיד ואינו מגיד שתי פעמים, הני מילי באדם אחד, אבל בשני בני אדם מגיד וחוזר ומגיד. ואין הלכה כרבי יהודה:

ח **נמקו.** נרקבו ונמסו, כמו אתם ימקו (ויקרא כו):

נבזזו. נגזלו ממנו כמו בזזנו לנו (דברים ב):

אין חייבין עליהם חומש. זר שאכלן אינו משלם את החומש. והך מתניתין יחידאה היא ואינה הלכה, אלא הלכה שחייבים עליהם חומש:

נטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא גרסינן, כלומר מנער ומריק הסל מן הפירות כיון שנטמאו והסל ניתן לכהנים דכתיב (שם כו) ולקח הכהן הטנא מידך פעמים שאין הכהן לוקח אלא הטנא. ואינו חייב להביא ביכורים אחרים תחתיהן. דכיון שבאו להר הבית לא מתחייב תו באחריותן:

ט **הרי שהביא ממין אחד וקרא.** לא נצרכה אלא לר׳ יהודה, דאמר לעיל מגיד וחוזר ומגיד, קא משמע לן דמודה רבי יהודה דאדם אחד אינו מגיד וחוזר ומגיד:

י הכי גרסינן **מפירות שבהרים ומתמרות שבעמקים ומזיתי שמן מעבר הירדן, ר״י הגלילי אומר אין מביאין בכורים מעבר הירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש.** והכי פירושו, פירות שבהרים הם מוטעמים יותר מפירות שבעמקים, הלכך מביאים בכורים מפירות שבהרים. אבל התמרים הם הפך זה שהתמרים שבעמקים הם יותר מלאים מדבש והנרצה מהתמרים הוא הדבש שבהם, שהרי התורה קראה לתמרים דבש הלכך מביאין בכורים מתמרות שבעמקים ולא משל הרים.

ומזיתי שמן מזיתים העושים שמן.

מעבר הירדן מפירות של עבר הירדן נמי מביאים בכורים, אף על פי שאינה ארץ זבת חלב ודבש, שכיון שנתנה הקב״ה לישראל קרינא בה פרי האדמה אשר נתת לי. ופליג ר״י הגלילי ואמר אין מביאין בכורים מעבר הירדן ואין הלכה כר׳ יוסי הגלילי:

יא **הקונה שלשה אילנות.** בסתם, ולא פירש אם קנה קרקע אם לאו.

מביא וקורא דבסתם, קנה קרקע שתחתיהן וחוצה להן. אבל פחות משלשה אילנות בסתם לא קנה קרקע. ור׳ מאיר פליג ואמר דאף שני אילנות נמי קנה קרקע, ואין הלכה כר׳ מאיר:

אף בעלי אריסות וחכירות מביאים וקוראים. דסבר רבי יהודה אריס וחוכר יש לו קנין בארץ כאילו יש לו חלק בה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

פרק ב

א **התרומה והבכורים חייבין עליהן מיתה.** זר האוכלן במזיד חייב מיתה בידי שמים, דכתיב בתרומה (ויקרא כ״ב:ט׳) ומתו בו כי יחללוהו ובכורים אקרו תרומה, דאמר מר ותרומת ידך אלו בכורים, שנאמר בהן (דברים כ״ו:ד׳) ולקח הכהן הטנא מידך:

וחומש. האוכלן שוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל כהן שירצה:

ואסורים לזרים. בחנם היא שנויה, דכיון שחייבין עליהם מיתה וחומש פשיטא שאסורים לזרים. ולר׳ יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה, מצינן למימר דתנן אסורים לזרים לחצי שיעור, שהוא אסור מן התורה, ואין בו לא מיתה ולא חומש:

והן נכסי כהן. שיכול למכרן וליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה:

ועולים באחד ומאה. אם נתערבו במאה של חולין:

וטעונים רחיצת ידים. הבא ליגע בהן צריך ליטול ידיו תחלה, שסתם ידים פוסלות את התרומה ובכורים נמי אקרו תרומה:

והערב שמש. טמא שטבל אינו אוכל בתרומה עד שיעריב שמשו, דכתיב (ויקרא כ״ב:ז׳) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, וה״ה לבכורים:

משא״כ במעשר. דשרי לזרים, ואסור לקנות בדמי מעשר שני בהמה טמאה ועבדים וקרקעות, ובטל ברוב היכא דאין לו מתירין, והנוגע בו אין טעון רחיצת ידים, ואין צריך הערב שמש דאמרינן טבל ועלה אוכל במעשר:

ב **הבאת מקום.** להעלותן לירושלים, דכתיב (דברים יב) והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם מעשרותיכם ותרומת ידכם, ודרשינן תרומת ידכם אלו הבכורים:

וטעונים וידוי. במעשר כתיב (שם כו) ואמרת לפני ה׳ אלקיך בערתי הקדש מן הבית, ובבכורים כתיב (שם) וענית ואמרת לפני ה׳ אלהיך ארמי אובד אבי. ואע״ג דתרומה נמי בעיא וידוי כדאמרינן וגם נתתיו ללוי זו תרומה ותרומת מעשר. מיהו מעשר ובכורים מעשר לבדו או בכורים לבדן טעונים וידוי, ותרומה אי לית ליה אלא תרומה לבדה אינו טעון וידוי:

ואסורין לאונן. במעשר כתיב (שם) לא אכלתי באוני ממנו. ובבכורים נאמר (שם) ושמחת בכל הטוב מלמד שאסורים לאונן:

ורבי שמעון מתיר. בכורים לאונן דתרומה קרינהו רחמנא ותרומה שריא לאונן:

וחייבים בביעור. לבערן מן העולם לסוף שלש שנים כדכתיב בפרשת מעשר (שם) בערתי הקדש מן הבית ומשמע נמי בכורים מדכתיב הקודש, הקודש האמור למעלה אלו בכורים שנאמרו בפרשה שלמעלה:

ורבי שמעון פוטר. בכורים מן הביעור, אלא ינתנו לכהן, דתרומה קרינהו רחמנא ותרומה א״צ לבערה מן העולם:

ואסורים. מעשר שני ובכורים שנתערבו בחולין אוסרים תערובתן בכל שהו, ואין עולים באחד ומאה:

מלאכול בירושלים. כלומר אם נתערבו המעשר שני או הבכורים בעוד שהן בתוך ירושלים, אז אוסרים תערובתן בכל שהוא מלאכול בתורת חולין, משום דהוי דבר שיש לו מתירין הואיל ויכול לאכול התערובת כולה במקומה. אבל מעשר שני ובכורים נתערבו בחולין חוץ לירושלים אינן אוסרין בכל שהוא הואיל ויש טורח להעלותן, לא מקרי דבר שיש לו מתירין:

וגדוליהם אסורים. תערובת של מעשר ובכורים שזרעם וצמחו וגדלו אותן הגדולים נמי אסורים לאכול בתורת חולין אם זרען וגדלו בירושלים. ואוסרין תערובתן בכל שהוא כיון שיכולים ליאכל במקומם:

אף לזרים ולבהמה. מעשר שני ובכורים שאוסרין תערובתן בכל שהוא וגדוליהן נמי דאסורין, אף לזרים ולבהמה אסורים אם בכורים הם אוסרין התערובת לזרים ואם מעשר הוא אוסר [את] התערובת לבהמה, דלא תימא דוקא לענין ליאכל חוץ לירושלים הוא דאוסרים בכל שהוא, דלהאי מלתא חשיבי דבר שיש לו מתירין כיון שיכול לאכלן במקומם בירושלים ואפילו באלף לא בטלי אבל לאסור התערובת לזרים ולבהמה דאיסור זרות ובהמה אין לו מתירין, סלקא דעתך אמינא דלא יאסרו תערובתן בכל שהוא, קמשמע לן דכיון דחל על התערובת שם בכורים ומעשר ליאסר לאכלן חוץ לירושלים, חל נמי לענין זה ליאסר לאכול לזרים אם הן בכורים או לבהמה אם הוא מעשר:

ור׳ שמעון מתיר. אגדוליהן בלבד קאי, דסבר כבר בטלים הם אבל בתערובת עצמה מודה רבי שמעון. ואין הלכה כר׳ שמעון בכולה מתניתין:

מה שאין כן בתרומה. שכל הדינים הללו אין נוהגים בתרומה:

ג **אוסרין את הגורן.** אסור לאכול מתבואה שבגורן עד שיפריש תרומות ומעשרות, אבל בכורים אינן אוסרין:

ויש להן שיעור. תרומה יש לה שיעור מדרבנן אחד מחמשים אבל בכורים אין להם שיעור אפילו מדרבנן:

ונוהגים בכל הפירות. מדרבנן ובכורים אינן באין אלא משבעת המינין:

בפני הבית ושלא בפני הבית. ובכורים אינן אלא בפני הבית בלבד, דכתיב בהו (דברים כ״ו:ד׳) והניחו לפני מזבח ה׳ אלהיך, אם אין מזבח אין בכורים:

ובאריסות ובחכירות וכו׳ מפורש לעיל בריש פרק קמא ובכורים אינן באין אלא ממי שהקרקע שלו מן הדין דכתיב (שמות כג) בכורי אדמתך:

ד **נקנים במחובר לקרקע.** דכתיב (במדבר יח) בכורי כל אשר בארצם, בשעה שהם מחוברים בארצם בכורים הם, והכי תנן לקמן יורד אדם לתוך שדהו וכו׳ קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים:

ועושה אדם כל שדהו בכורים. דכתיב בכורי כל מראשית כל:

וטעונים קרבן. נאמר בבכורים שמחה ושמחת בכל הטוב ונאמר להלן (דברים כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת מה להלן שלמים אף כאן שלמים:

ושיר. נאמר כאן בכל הטוב, ונאמר להלן (יחזקאל לג) כשיר עגבים יפה קול ומטיב נגן:

ותנופה. כתיב הכא ולקח הכהן הטנא מידך, וכתיב התם (ויקרא ז) ידיו תביאינה את אשי ה׳, מה להלן תנופה אף כאן תנופה:

ולינה. שילין בירושלים כל הלילה של אחר היום שהביא הבכורים, דכתיב (דברים טז) ופנית בבקר והלכת לאהליך הא כל פינות לא יהיו אלא בבקר:

ה **נטלת מן הטהור על הטמא.** דהא דאין תרומה נטלת מן הטהור על הטמא היינו, טעמא משום דבעינן מוקף וחיישינן דלמא לא מקיף דמסתפי דלמא נגע הטהור בטמא. והאי טעמא ליכא למימר הכא דהא נתרמת שלא מן המוקף:

ויש לה שיעור כתרומה. שהתרומה נתנו בה חכמים שיעור תרי ממאה:

ו **שוה לאילן.** דאזלינן בתר חנטה, ומונין לו שלש לערלה משעת חנטה. וכן לרבעי וכן לשביעית דאם נחנט בששית ונגמר בשביעית מותר, ומכל מקום פטור ממעשר דלענין מעשר אזלינן בתר לקיטה כדין ירק וכיון דנלקט בשביעית פטור ממעשר:

ז **דם מהלכי שתים.** היינו דם האדם כמו דם חללין:

להכשיר את הזרעים. לקבל טומאה כמו דם בהמה דכתיב ביה (דברים י״ב:ט״ז) על הארץ תשפכנו כמים:

ודם השרץ. כלומר ושוה דם מהלכי שתים לדם השרץ שאין חייבין עליו משום דם. ודוקא כשהתרו בו משום דם אין חייבין על דם השרץ אבל אם התרו בו משום שרץ לוקה, שדם השרץ כבשרו הוא:

ח **כוי.** נחלקו בו חכמי ישראל יש אומרים שהוא איל הבר, ויש אומרים שהוא תיש הבא על הצביה, ויש אומרים בריה בפני עצמה היא. ולא הכריעו בה חכמים אם חיה היא אם בהמה:

ט **טעון כיסוי כדם חיה.** לחומרא, ואין מברכין על כסויו כיון דספק הוא:

ואין שוחטין אותו ביום טוב. לפי שאסור לכסות את דמו, ואע״ג דאפר כירה מוכן הוא, מוכן לודאי ואינו מוכן לספק:

בטומאת נבילה כחיה. דחלב בהמה טהורה טהור הוא, כדילפינן מן וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה (ויקרא ז׳:כ״ד), ומשום דספק בהמה הוא וחלבו טהור ספק חיה וחלבו טמא לפיכך טומאתו ספק:

ואין פודין בו פטר חמור. שמא חיה הוא ורחמנא אמר (שמות ל״ד:כ׳) ופטר חמור תפדה בשה, והאי ספק שה ספק צבי:

י **חלבו אסור כחלב בהמה.** כחלב שור וכשב ועז:

ואין חייבין עליו כרת. להביא חטאת על שגגתו. והוא הדין שאין לוקין עליו:

ואינו נלקח בכסף מעשר לאכלו בירושלים. דשמא בהמה הוא, ואין לוקחין בהמה לבשר תאוה מכסף מעשר [אלא] שלמים:

וחייב בזרוע ובלחיים ובקיבה. דמרבינן להו מקרא דכתיב (דברים יח) אם שה לרבות את הכוי:

שהמוציא מחבירו עליו הראיה. דאמר ליה בעל הבהמה לכהן אייתי ראיה דמין בהמה הוא ושקול. והלכה כר׳ אליעזר:

יא **לא כתב לו את הכוי.** אף על פי שכתב לו שניהם לא היה דעתו אלא על ודאי בהמה או ודאי חיה. ורמב״ם פירש שאם כתב לו בהמתו לבד לא קנה את הכוי דאמרינן ליה אייתי ראיה דבהמה הוא, ואם כתב לו חיתו לבד אמרינן ליה אייתי ראיה דחיה הוא. נראה מדבריו שאם כתב לו שניהן קנה ממה נפשך:

אם אמר הריני נזיר שזה חיה או בהמה. בין שאמר הריני נזיר שזה חיה בין שאמר הריני נזיר שזה בהמה הרי זה נזיר דספק איסורא לחומרא. ואפילו אמר הריני נזיר שזה חיה ובהמה או שזה אינו לא חיה ולא בהמה הרי זה נזיר מספק:

פרק ג

א **כיצד מפרישין.** שבכרה. ואפילו לא נגמר הפרי, דכתיב (דברים כ״ו:י׳) הנה הבאתי את ראשית פרי, בשעת הבאה הוא פרי, אבל בשעת הפרשה אין צריך שיהיה פרי אלא אפילו בוסר ואפילו פגין:

הרי אלו בכורים. וא״צ לקרות עוד שם אחר לקיטתן:

ר׳ שמעון אומר אעפ״כ חוזר וקורא שם. דדריש ולקחת מראשית כל פרי האדמה, מה בשעת הבאה פרי אף בשעת הפרשה פרי, דבשעת קריאת שם צריך שיהיו הפירות בתלוש כמו בשעת הבאה. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ב **כל העיירות שבמעמד.** עשרים וארבעה מעמדות היו בישראל כנגד ארבעה ועשרים משמרות כהונה, ואנשי המעמד ישראלים היו שלוחים מכל ישראל לעמוד על הקרבן עם הכהנים והלוים שבאותו משמר כל אחד בשבת הקבוע לו, והן נקראים אנשי מעמד:

מתכנסות לעירו. של ראש המעמד ולא היו מביאין בכוריהם כל אחד בפני עצמו משום דברוב עם הדרת מלך:

ולא היו נכנסים לבתים. מפני אהל הטומאה:

ולמשכים. בבקר כשהם משכימים:

הממונה. ראש המעמד:

קומו ונעלה ציון. ובדרך היו אומרים שמחתי באומרים לי בית ה׳ נלך. כשהגיעו לירושלים היו אומרים עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים. בהר הבית היו אומרים הללויה הללו אל בקדשו בעזרה היו אומרים כל הנשמה תהלל יה:

ג **תאנים וענבים.** כשהם לחים:

והרחוקים. מירושלים ואין בכוריהם יכולים להתקיים כל כך:

מביאין גרוגרות וצמוקים. תאנים וענבים יבשים:

השור הולך לפניהם. ומקריבין אותו שלמים:

ועטרה של זית בראשו. אית דאמרי לפי שהוא קרוב לארץ יותר מכל שאר אילנות שבשבעת המינים, דכתיב (דברים ח׳:ח׳) ארץ זית שמן. ואית דאמרי לפי שאין בכל שאר אילנות של שבעת המינים אילן יפה ועלהו רענן כמו הזית:

ועטרו את בכוריהם. וכיצד מעטרים, מי שהיו בכוריו גרוגרות מעטרן בתאנים לחים מי שהיו בכוריו צמוקים מעטרן בענבים לחים ואם מביאים ענבים היה מראה הטובים והיפים שבכולם מלמעלה:

הפחות. סגני כהונה:

והגזברים. הממונים על ההקדש:

ולפי כבוד הנכנסים. לפי רוב הנכנסים היו יוצאים אם מרובים מרובים ואם מועטים מועטים:

וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים מפניהם. אף על גב דאין בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתם כדי שלא יתבטלו ממלאכתם, מכל מקום היו חייבים לעמוד מפני מביאי בכורים דחביבה מצוה בשעתה. ומטעם זה עומדים מפני נושאי המטה שהמת בה ומפני נושאי התינוק לברית מילה:

ד **החליל.** מין כלי זמר וקולו נשמע למרחוק:

היה נוטל הסל על כתפו. לפי שהיה צריך ליתנו מידו ליד כהן דכתיב (דברים כ״ו:ד׳) ולקח הכהן הטנא מידך:

ה **הגוזלות שעל גבי הסלים.** שהיו תולים מאחורי הסלים של בכורים תורים ובני יונים, ולא על גבי הסלים ממש שלא יטנפום. והן קרבין עולות:

ומה שבידם. רמב״ם פירש הגוזלות שהביאו בידם שלא תלאום אחורי הסלים. ולי נראה ומה שבידם, הבכורים שהביאו בידם:

ו **רבי יהודה אומר עד ארמי אובד אבי.** ואין הלכה כרבי יהודה:

ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו. מכאן משמע שהסל היה על ידו של כהן אלא שהבעלים אוחזים הסל בשפתותיו למעלה בשעת התנופה. ושלא כדברי האומר כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף:

בצד המזבח. בקרן דרומית מערבית:

והשתחוה ויצא. מכאן משמע שלא היה מניף כי אם תנופה אחת בשעת הקריאה בלבד. ותנא דספרי מצריך שתי תנופות אחת בשעת הקריאה דכתיב (דברים כ״ו:ד׳) ולקח הכהן הטנא מידך והניחו וגמרינן יד יד מידיו תביאנה את אשי ה׳, (ויקרא ז׳:ל׳) מה להלן תנופה אף כאן תנופה והשנית לאחר שהשלים הקריאה, דלאחר הקריאה כתיב והנחתו, לשון לך נחה את העם (שמות ל״ב:ל״ד) דהיינו תנופה שמוליך ומביא. מעלה ומוריד:

ז **נמנעו מלהביא.** מפני הבושה שאינו יודע לקרות:

התקינו שיהו מקרין. ואסמכוה אקרא דכתיב (דברים כ״ו:ה׳) וענית ואמרת, ואין עניה אלא מפי אחר:

ח **בקלתות של כסף ושל זהב.** קופות מצופות כסף וזהב:

הסלים והבכורים ניתנים לכהנים. סלי עניים ניתנים לכהנים וקלתות של עשירים מחזירים להן מכאן אמרו בתר עניא אזלא עניותא:

ט **מעטרים את הבכורים חוץ משבעת המינים.** מקיפים את הסלים שבכורים בהם מפירות נאים ומשובחים, ואף על פי שאינם משבעת המינים, כגון פריש ואתרוג וכיוצא בהן, והוא הדין שיכולין לעטר מפירות שגדלו בחו״ל:

רבי עקיבא אומר אין מעטרין הבכורים אלא משבעת המינים. מפירות שגדלו בארץ שחייבים בבכורים. והלכה כר״ע:

י **הבכורים.** עיקר הבכורים תאנה שבכרה או אשכול שבכר:

תוספת הבכורים. בשעת לקיטת הבכורים מוסיף עליהם משאר תאנים או משאר ענבים:

עיטור. הפירות הנאים שמקיף סביבות הסל להדור מצוה:

מין בשאינו מינו. מעטר הסל של בכורי ענבים בתאנים ושל בכורי תאנים בענבים ואפילו בפירות שאינם משבעת המינים לדברי ר״ש דסבירא ליה כך לעיל:

ופטורים מן הדמאי. אם לקחן הכהן מעם הארץ שהביא בכורים:

יא **ואם אינה באה מן הארץ.** כגון שהביאו התוספת מעבר לירדן דתנן לעיל שמביאים משם בכורים אע״פ שאינה ארץ זבת חלב ודבש. אי נמי מתניתין רבי שמעון היא דאמר לעיל מעטרים את הבכורים חוץ משבעת המינים והוא הדין מפירות שגדלו בחו״ל וכי היכי דאליביה מעטרים בפירות חו״ל, הכי נמי התוספת באה מפירות חו״ל. וקמ״ל הכא שהתוספת שאינה מן הארץ אינה כבכורים:

יב **כספר תורה.** כלומר וס״ת נמי הוי כמו בכורים לדין זה דבעל חוב נוטל בחובו ואשה בכתובתה. פי׳ אחר וס״ת ומותר לקנות בהם ספר תורה. ואע״ג דתנא בהמה טמאה. אצטריך למתני ס״ת דלא תימא כל הני נהי דלא חזו לאכילה. חזו לשכר שיבא לידי אכילה. אבל ספר תורה דלא חזי לשכר שיבוא לידי אכילה לפי שאין מוכרין ס״ת, אימא לא, קמ״ל:

אין נותנים אלא לחבר בטובה. אין הכהן יכול ליתן הבכורים אלא לכהן חבר שאוכל חוליו בטהרה ונותן אותם לו בטובה בתורת חסד ונדבה ואינו רשאי לקנות בהן דבר ואף לא ליתנן לכהן שאינו חבר דכיון שאין עושין בהן עבודה חיישינן דלמא לא מיזדהר בהו:

נותנים אותם לאנשי משמר. ובין חבר ובין שאינו חבר מחלקין אותם ביניהם:

כקדשי מקדש. כשאר קדשי מזבח. ואע״פ שאין עושין בהם עבודה הואיל ומכניסים אותם לעזרה מזדהרי בהו ולא אתו למכלינהו בטומאה. והלכה כחכמים:

פרק ד

א **פירוש אחר.** לא רע״ב:

ב **מטמא בלובן.** שהאיש מטמא בלובן כדאיתא בזבים (פ״ב מ״א):

ומתעטף כאנשים. שלא ילבש שמלת אשה:

אבל לא נישא. משום דהבא עליו כבא על הזכר (יבמות פ״ח מ״ו):

ואמו יושבת עליו בדם טוהר כאנשים. כזכר, ולבסוף ארבעים ללידתו דמה טמא:

ואינו ניזון עם הבנות. בנכסים מועטים כדתנן (ב״ב פ״ט) בזמן שהנכסים מועטים הבנות דוחין אותו אצל הבנים:

וחייב בכל המצות כאנשים. אפילו מצות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות, הוא חייב:

ג **מטמא באודם.** דדם כתיב באשה (ויקרא טו) ואשה כי תהיה זבה דם. וחמשה מיני דמים טמאים באשה:

ואינו חולק. בזמן שהנכסים מרובים הבנים דוחים [אותו] אצל הנקבות (ועיין תי״ט ב״ב פ״ט מ״ב):

ואינו אוכל. היינו חטאות ואשמות ומנחות, דבכולהו כתיב (ויקרא ו) כל זכר בבני אהרן יאכלנה:

ואמו יושבת עליו בדם טמא. שבועיים, כיולדת נקבה:

ואם נבעל בעבירה. שבא עליו אחד מקרוביו, או מפסולי כהונה שאם היתה נקבה היתה נפסלת מן התרומה אף האנדרוגינוס נפסל, אע״פ שהזכר שנבעל לא נפסל כדאיתא בבכורות (פ״ז מ״ז). ויש מפרשים, אפילו נבעל מכל אדם נפסל מתרומה משום דביאתו בעבירה, ויש לגמגם, דהוי תרתי דסתרי, אם אתה מחשבו כזכר אינו נפסל בביאת עבירה אפילו מן הכהונה, ואם אתה מחשבו כנקבה אינה נפסלת כי אם בביאת הפסולים או בביאת אחד מקרובים שהיא ערוה:

ד **ונוחל לכל הנחלות.** אם אין שם יורש אלא הוא, יורש הכל, דלא תימא בריה בפני עצמו הוא ולאו בר ירושה הוא, קא משמע לן (ב״ב שם):

ה **אין שורפין תרומה וכו׳** אם ראה לובן לבד או אודם לבד, משום דהוי ספק כדתנן במסכת זבים (פ״ב מ״א). אבל אם ראה לובן ואודם כאחת, שורפין, שהוא טמא ממה נפשך. עיין בנדה (דף כח):

ואין חייבין עליו על ביאת מקדש. אפילו ראה לובן ואודם כאחת, משום דכתיב מזכר ועד נקבה, זכר ודאי ונקבה ודאית:

ואינו נמכר בעבד עברי וכו׳ משום דהוי ספק נקבה וכתיב (שמות כב) ונמכר בגניבתו, ולא בגניבתה (סוטה פ״ג מ״ח):

ולא כנשים. שאב מוכר את בתו הקטנה לאמה, והאנדרוגינוס ספק זכר, ואין אב מוכר את בנו לעבד:

ואינו נערך. דזכר ונקבה אמורים בפרשת ערכים, שיהא זכר ודאי או נקבה ודאית:

אבל טומטום וכו׳ ובתוספתא הגירסא, אבל טומטום אינו כן אלא או ספק איש או ספק אשה: